

Evropští antropologové:**Inkognito v Bristolu**

EASA, Bristol, 18.–21. září 2006

Ve dnech 18.–21. září 2006 proběhla v Bristolu ve Velké Británii *9th Biennial EASA Conference*, tedy konference Evropské asociace sociálních antropologů. EASA je organizací, která od roku 1989 sdružuje dvojí druh profesionálů – jednak antropology působící v Evropě a jednak antropology zabývající se Evropou. Jejím hlavním cílem je vytvářet platformu pro výměnu názorů prostřednictvím konferencí, časopisu *Social Anthropology* a tematických sítí (tj. antropologie médií, vizuální antropologie, výuka antropologie, etika v antropologii, studium konfliktů, europeanisté, mediteránní studia a afrikanisté; diskutovalo se o založení následujících sítí: antropologie náboženství, zaměření na islám a antropologie medicíny).

Okolo tisíce antropologů, přes sto workshopů, 38 místností v rámci campusu, celodenní promítání antropologických dokumentů. Program nabitý od deváté ráno po desátou či jedenáctou večer. Stihnete jen zlomek programu, v němž se vám nejzajímavější sekce nemilosrdně překrývají. EASA a katedra archeologie a antropologie Univerzity v Bristolu si zaslouží obdiv za organizaci tak náročné akce. Téma *Evropa a svět* bylo zvoleno poněkud široce a v duchu předchozích let (v roce 2002 zněl název *Engaging the World*, v roce 2004 *Face to face: Connecting Proximity and Distance*; výjimkou byla konference v Krakově v roce 2000 zaměřená na náboženství), věnovaly se mu především čtyři plenární zasedání a devět „ústředních“ workshopů. Zbylé workshopy, které navrhovali členové organizace, měly Evropu či svět v názvu (jako poněkud prvoplánově „Antropologie medicíny, Evropa a svět“), jiné na tuto snahu otevřeně rezignovaly („Násilí a paměť“). Je nutné téma konference vymezovat takto široce, aby se jí mohl zúčastnit v podstatě každý člen EASA s příspěvkem jakého-

koli zaměření? Nestávají se pak podobná obří setkání jen povinnou zmínkou v profesním životopise a potvrzením, že „patříte do komunity“?

Důvody vymezení tématu se konference příliš nezabývala. Úvodní příspěvek konference, která byla zahájena v reprezentačních viktoriánských prostorách, byl spíše jednou z mnoha možných interpretací tématu. Jean Comaroff (University of Chicago) mluvila o tom, „jak se Evropa vyvíjí směrem k Africe“ – o fetišizaci „zákona“ v postkoloniálním prostředí Afriky, jež ve svém důsledku přispěla k potížím s udržení státní suverenity. Následovalo první ze čtyř plenárních zasedání, kterému předsedal Benoît de L'Estoile z École Normale Supérieure a v jehož rámci se prezentovaly kvalitní příspěvky zaměřené na antropologii kolonialismu (včetně antropologie do doby vlastní sebereflexe), na apartheid reprezentovaný těly nemocných AIDS a na kontroverzní francouzské postkoloniální muzeum „du quai Branly“. Kolonialismus se vepsal i do historie samotného Bristolu, který byl centrem obchodu se zbožím ze zámoří a s otroky. Plenární zasedání představovala místo, kde docházelo k vymezení tématu, v širokém plénu se však nedalo příliš účinně diskutovat. Další plenární zasedání se zaměřovalo na studium trhu, na transnacionalismus a šíření náboženství/sekularismu.

Zařazení antropologie trhu zkoumající například snižování nejistoty pomocí tržních prognóz či trh jako specifický druh víry v budoucnost do programu konference umožnilo představit účastníkům jednu z mnoha nových oblastí, do kterých se antropologie v posledních letech vydává. Inovativní v tomto směru byly studie koncepcí Evropské unie, mocenského působení EU skrze evropské fondy či studie týkající se amerických mocenských a ekonomických elit, jejichž zájmy formují politiku USA.

Co se týče metodologie a kritických přístupů k antropologii, byla jsem příjem-

ně překvapena workshopem antropologie emocí a workshopem „Transgrese jako metoda a politika v antropologii“. Velkým pozitivem těchto workshopů bylo, že je pořádaly úzké okruhy badatelů, kteří na tématu dlouhodobě spolupracují. Probíhala na nich živá diskuse a kritika antropologie jako maskulinní vědy, jež se odmítala zabývat emocemi, či jako disciplína, která lpí na metodě „klasického“ terénního výzkumu a pomíjí důležitost zkoumání momentů, kdy antropolog udělá „chybu“, odkloní se od vymezeného tématu výzkumu či se stane aktérem konfliktu. Judith Okely (University of Oxford, University of Hull), která na téma metod vedla rozhovory se známými antropology, ukázala nejen, že většina z nich „transgresí“ prošla, ale že ji považují za zásadní moment výzkumu. Kritika antropologie však na workshopech nebyla pravidlem. I název místního bufetu *Malinowski Café* jako by potvrzoval lpění na Metodě.

Narazila jsem také na setkání, kde se příspěvky přednášely spíše „vedle sebe“ a kde k živým diskusím nedocházelo. Do budoucna by nebylo na škodu přísnější posuzování příspěvků a kompaktnosti workshopů, i za tu cenu, že jich bude méně. Velmi také záleželo na tom, kdo workshop svolával. Na workshopech se občas sešly skupiny institucionálně nebo národně „přibuzných“ vědců, například na workshopu o westernizaci genderových režimů ve východní Evropě, který vedla Agnieszka Kościańska z varšavské univerzity a Jill Owczarzak z Univerzity v Kentucky, se šest příspěvků zabývalo Polskem a jen jeden Litvou, Sovětským svazem a Maďarskem. Na rozdíl od „západních“ vědců se většina „východních“ příspěvkatelů zabývala antropologií svého vlastního regionu.

Téma východní Evropy bylo nastolené v rámci kulatého stolu „Východní Evropa jako oblast antropologického výzkumu“. Šlo o jedinou událost, kdy se kulturní diskuse o situaci východoevropské vě-

dy dostaly do širšího pléna. Michael Stewart (University College London) mluvil o marginalizaci studia východní Evropy na západních univerzitách. László Kürti (Univerzita Miskolc) upozorňoval, že západní centra nereflktují znalosti vědců z Východu. Spolu s Frances Pine (Max Planck Institute for Social Anthropology, Halle) problematizoval nálepky jako východní Evropa a post-socialismus. Přednášející středoevropské a utrechtské univerzity Don Kalb označil antropologii východní Evropy prováděnou východoevropskými vědci za vědu s „nejnižším statusem“ a za zbytečnou regionalizaci, jelikož prý antropologii není nutné uzavírat do teritorií. Následovala jeho arogantní poznámka o tom, jak se mu nelíbí, když jej východoevropští vědci neustále žádají o zprostředkovávání kontaktů „na Západě“ a využívají kontaktů, které si vybudoval v průběhu své kariéry. Pokud se ovšem rozhodl působit na Středoevropské univerzitě v Budapešti, mohl zájem o zprostředkování kontaktů očekávat. Vznese dále otázku, proč na konferenci není více východoevropských vědců (opravdu jich bylo přítomno minimálně, a pokud se účastnili, častěji tvořili uzavřené workshopy). Kalbovo vystoupení vyvolalo řadu reakcí o nezhrovnání Východoevropanů do mezinárodních výzkumů a renomovaných publikací, nedostatečné snaze o sdílení znalostí a o předsudcích vůči východoevropské vědě. To, že její kvalita bývá občas diskutabilní, neznamená, že by se její izolace měla podporovat, právě naopak.

Přemýšlela jsem, zda nepřispět do diskuse popisem svých potíží s finanční náročností konference (i přes sníženou cenu pro účastníky z Východu), ale nakonec jsem usoudila, že by to jen přispělo ke stereotypizaci „chudého Východoevropana“. Navíc ostatní kolegové z Východu nepřišli do Anglie autobusem plným au-pair, nepřespávali zdarma u křesťanů a šli možná i na závěrečný banket, za nějž se ke konferenčnímu poplatku připlácelo dvacet liber. Závěr diskuse nakonec nevyzněl zce-

la přesvědčivě, byl pouze vznesen morální apel na větší otevřenost Západu.

Konference jsou vždy příležitostí k navazování kontaktů. K formálnímu setkávání byl prostor v rámci tematických sítí začínajících bohužel až po deváté večer, k setkávání neformálnímu v průběhu klasických kuloárních rozhovorů během pauz na kávu. Účastníci workshopů často odcházeli společně obědovat a večeret do okolních restaurací. Proniknout do kruhů debatujících „old Western white men“ nebylo jednoduché, zvláště když jste neměli po ruce nikoho, kdo by vás představil. Příležitostí byla alespoň recepce prvního dne placená univerzitou a výše zmiňovaný zpoplatněný závěrečný banket.

Nedostatečná byla podle mého názoru medializace celé konference navenek, přítomnost médií jsem nezaznamenala. Tak významná akce by si rozhodně zasloužila větší propagaci, ovšem na webových stránkách bristolské univerzity (<http://www.bris.ac.uk/news/2006/5105.html>) byl jen krátký článek o jejím konání. Zdá se, že evropští antropologové rezignovali na snahu přiblížit antropologii veřejnosti nebo kriticky komentovat dění ve společnosti. „Evropa a svět“ se zkrátka především zkoumá. Američtí antropologové se v posledních letech zasadili alespoň o to, aby Americká antropologická asociace uzavírala smlouvy o pořádání konferencí jen s firmami a subjekty, jejichž zaměstnanci jsou sdružení v odborech.

Na stránkách konference <http://www.nomadit.co.uk/easa/> si lze přečíst pouze kreativní review od Simone Abram: „... plenárka. Kam všichni šli? A zrovna před zajímavějším příspěvkem. Pití. ... VC podporuje antropologii. A platí pití. Díky, zlato... Čekání na autobus. Fantastický příspěvek, Marianne. Briane, vzpamatuj se. Jdeme pozdě. Je čas na kávu nebo na workshop? Kde to je? Ne, jdu pozdě. Zmeškala jsem ho. Stejně tam nemůžu jít, kříží se to s mým workshopem. ... Další den. Zase plenárka? Dobrá show, ale už nevydržím tak dlou-

ho sedět. ...Vitebského přednáška. Mám zůstat nebo jít? Ne, je zajímavá, okouzlující, vtahuje mě a rozvíjí myšlenky. ... Antropologie může být nádherná.“ Mimochoodem přednáška Pierse Vitebského u příležitosti vydání jeho knihy *Reindeer people (The Reindeer People: Living with Animals and Spirits in Siberia)*. Wilmington, MA: Houghton Mifflin 2005) byla opravdu vynikající – málokdo má takovou dávku nadhledu nad vlastním působením v terénu, umí plasticky popsat osobnosti ze svých výzkumů a uvažuje nad etickými důsledky vlastní práce. Reflexe Simone Abram je však čitelná jen pro toho, kdo byl na konferenci. Review pro antropologickou veřejnost nebo širší publikum jsem nenalezla. Nejzajímavější reakce se nakonec objevily na antropologických blozích, které se stávají novou otevřenou platformou.

Někteří blogeři, např. Erkan Saka (<http://frazer.rice.edu/~erkan/blog/>), srovnávali EASA konferenci s třikrát větší konferencí Americké antropologické asociace. Co se týče technického zajištění konference, možností diskuse a tematické jednolitosti workshopů, vyšla s lepším skóre EASA, ovšem v otázkách teoretických u některých vedla AAA. AAA bývá také chválena za stručnost přednášejících a dodržování časových limitů, což o EASA nelze říci. Protahování jednotlivých příspěvků znemožňuje změnu sekce, která je v případě AAA běžná. Maiu z USA a ze *savageminds.org* před odletem do Británie zajímaly důvody exkluzivity evropské organizace, která omezuje členskou základnu na europeanisty či evropské antropology, v době internetu a levných letenek. Po návratu z konference připojila komentář o EASA jako alternativě k hegemonii AAA, ovšem nelíšící se tématy, kterými se zabývá. Svoji úvahu pak rozvíjí ve směru možné krize celé euroamerické antropologické imaginace. Antropologické blogy představují často trefnější zhodnocení konference než recenze, které se pravidelně objevují v *Anthropology Today*.